עין משפט
נר מצוה

קד א מיי' פי"א מהלכו' א"ב הלכה יח סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סימן קצה סעיף ג:
קה ב מיי' שם טור שו"ע שם סעיף יד:

ושימש תלמידי חכמים הרבה מפני מה מת בחצי ימיו ולא היה אדם מחזירה דבר פעם אחת נתארחתי אצלה והיתה מסיחה כל אותו מאורע ואמרתי לה בתי בימי נדותך מה הוא אצלך אמרה לי חס ושלום אפי' באצבע קטנה לא נגע [בי] בימי לבונך מהו אצלך אכל עמי ושתה עמי וישן עמי בקירוב בשר ולא עלתה דעתו על דבר אחר ואמרתי לה ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שהרי אמרה תורה ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב כי אתא רב דימי אמר מטה חדא הואי במערבא אמרי אמר רב יצחק בר יוסף סינר מפסיק בינו לבינה: **מתני'** ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון שעלו לבקרו נמנו ורבו ב"ש על ב"ה וי"ח דברים גזרו בו ביום: **גמ'** א"ל אביי לרב יוסף אלו תנן או ואלו תנן ואלו תנן הני דאמרן או אלו תנן דבעינן למימר קמן תא שמע אין פולין לאור הנר ואין קורין לאור הנר ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון ש"מ ואלו תנן ש"מ: ת"ר מי כתב מגילת תענית אמרו חנניה בן חזקיה וסיעתו שהיו מחבבין את הצרות אמר רשב"ג אף אנו מחבבין את הצרות אבל מה נעשה שאם באנו לכתוב אין אנו מספיקין ד"א אין שוטה נפגע ד"א אין בשר המת מרגיש באיזמל איני והאמר רב יצחק קשה רימה למת כמחט בבשר החי שנא' אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל אימא אין בשר המת שבחי מרגיש באיזמל אמר רב יהודה אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב וחנניה בן חזקיה שמו שאלמלא הוא נגנז ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרין דברי תורה מה עשה העלו לו ג' מאות גרבי שמן וישב בעלייה ודרשן: ושמנה עשר דבר גזרו: מאי נינהו שמנה עשר דבר דתנן אלו פוסלין את התרומה האוכל אוכל ראשון והאוכל אוכל שני והשותה משקין טמאין והבא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובין והספר והידים והטבול יום והאוכלים והכלים שנטמאו במשקין מאן תנא האוכל אוכל ראשון והאוכל אוכל שני מפסל פסלי טמויי
לא

רש"י

ושימש תלמידי חכמים. להסבירו סתומות המשנה וטעמיה והוא הנקרא תלמוד: נדותיך. כל שבעה של ראייה ראשונה: ליבוניך. כגון זבה שסופרת שבעה נקיים משפסקה וצריכה להיות לובשת לבנים לבדיקה שמא תראה ותסתור ספירתה: בנדת טומאתה. ועד שתבא במים לטבילה היא בנדתה דמרבינן מתהיה בנדתה בהוייתה תהא עד שתבא במים בתורת כהנים: מטה חדא הואי. רחבה ולא קירוב בשר הואי וסבר דשרי בהכי: סינר. פורצי"ט שהיא חוגרת בו ומגיע ממתנים ולמטה: מתני' ונמנו ורבו. באו למנין ונמצאו של ב"ש מרובין: גמ' ה"ג ואלו תנן הני דאמרן או דלמא אלו תנן הני דבעינן למימר קמן. ואלו קאי אדלעיל לא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר ואלו מן ההלכות כו' או דילמא אלו תנן וקאי לקמן אאין שורין דיו: ת"ש. דאתרתי קמייתא קאי אבל אינך לאו משמונה עשר דבר נינהו ולקמן בגמרא מפרש להו: מגילת תענית. לפי שאלו כל משנה וברייתא לא היו כתובין לאסור לכתבם וזו נכתבה לזכרון לדעת ימים האסורין בתענית לכך נקרא מגלה שכתוב במגלת ספר: מחבבין את הצרות. שנגאלין מהן והנס חביב עליהן להזכירו לשבחו של הקב"ה וכותבין ימי הנס לעשותן יום טוב כגון אלין יומין דלא להתענאה בהון כו': אין אנו מספיקין. לפי שהן תדירות. ל"א אין אנו מספיקין מלעשות י"ט בכל יום: אין שוטה נפגע. אין פגע רע בא עליו כלומר אינו מכיר בפגעיו כך כמה נסים באים לנו ואין אנו מכירין בהן: בשר מת שבחי. הגדל באדם החי מחמת מכה או מחמת כויה אינו מרגיש באיזמל כשחותכין אותו: דברי תורה. כגון נבילה וטרפה וגו' לא יאכלו הכהנים הא ישראל אוכלים וכגון וכן תעשה בשבעה בחודש היכן נרמז קרבן זה בתורה: גרבי. לשאור ולמזונות: דרשן. כדדרשינן להני קראי במנחות (דף מה.) דמשום דאשתרי מליקה בחטאת העוף גבייהו הוצרך להזהירם על מליקת חולין שהיא נבילה: האוכל אוכל ראשון. מן התורה אין אוכל מטמא אדם האוכלו חוץ מנבלת עוף טהור אבל נבלת בהמה לא כדאמר במסכת נדה (פ"ה דמ"ב:) מי שאין לו טומאה אלא באכילתה יצתה זו שיש לה טומאה קודם שיאכלנה וכ"ש אוכל ראשון שאינו אב הטומאה אבל הן גזרו באותו היום כדמפרש טעמא לקמן בכולהו ושיעורן לפסול את הגויה בחצי פרס בפרק יום הכפורים (יומא ד' פ:) והתם נמי אמר הנה לטומאת גויה דלאו דאורייתא ומצאתי בספר ערוך משנה טומאה זו מטומאה דאורייתא דסגי לה בטבילה לתרומה דלא בעיא הערב שמש דתניא בספרי אין האוכל אוכלים טמאין ולא השותה משקין טמאין טמא טומאת ערב: והבא. לאחר שטבל מטומאתו במים שאובין בו ביום: וטהור. גמור שנפלו על ראשו כו': והספר. כל כתבי הקודש תורה נביאים וכתובים פוסלין תרומה במגען: והידים. סתמן קודם נטילתן: וטבול יום. ולקמן פריך טבול יום מדאורייתא הוא: והאוכלין והכלים שנטמאו במשקין. לקמן בעי לה: מאן תנא. מי הוא האומר כן: פסלי. את התרומה ואותה תרומה לא תפסול אחרת שוב במגעה:
לא

תוספות

בימי לבונך מהו אצלך. לא משום שיש לחלק בין נדות לליבון דהא אמר ר"ע בפרק במה אשה יוצאה (לקמן דף סד:) הרי היא בנדתה עד שתבא במים אלא לפי שידע אליהו שכך היה המעשה ור"ת ורש"י פירשו בפרק אע"פ (כתובות דף סא. ושם) גבי שמואל מחלפא ליה דביתהו בידא דשמאלא היינו בימי ליבונה אין נראה כדפירשתי ור"ת פירש שהיו רגילים לטבול שתי טבילות אחת לסוף שבעה לראייתה שהיא טהורה מדאורייתא בהך טבילה ואחת לסוף ימי ליבון לכך היה מיקל אותו האיש ורש"י היה נוהג איסור להושיט מפתח מידו לידה בימי נדותה ונראה לר"י שיש סמך מסדר אליהו דקתני אמר לה שמא הבאת לו את השמן שמא הבאת לו את הפך ומיהו התם מסיים ונגע בך באצבע הקטנה ומפרק אע"פ (שם) דאמר אביי מנח' ליה אפומיה דכובא ורבא מנח' ליה אבי סדיא אין ראיה כי שמא דוקא במזיגת הכוס שיש חיבה יותר כדאמר התם אבל שאר דברים לא ומהכא דקאמר אכל עמי ושתה עמי יכול להיות שלא הקפיד אלא על השכיבה: **מטה** חדא הואי. ופלטי בן ליש שנעץ חרב בינו לבינה (סנהדרין פ"ב דף יט:) איכא למימר שרחוק ממנה היה ביותר והיה פתוח לרה"ר שלא היה משום יחוד או שמא סבר כשאול שלא היתה מקודשת לדוד ומחמיר על עצמו היה מלבא עליה: **רש"י** גרים [וכן ר"ת] ואלו תנן הני דאמרן ומביא ראיה דאומר במדרש (פ' משפטים) כל מקום שנאמר ואלה מוסיף על הראשונים אלה פסל את הראשונים ועל המדרש קשה לר"י דאלה דברי הברית (דברים כח) קאי אמה שכתוב למעלה: **ש"מ** ואלו תנן. דלא קתני בתר הכי כדקתני במתניתין: **אוכל** ראשון ואוכל שני. אי תנן אוכל ראשון לחוד לא הוה ידעינן מיניה אוכל שני ואי תנא אוכל שני הוה אמינא דאוכל ראשון נמי טמויי מטמא א: **והשותה** משקין טמאים. לא שייך בהו ראשון ושני דלעולם משקין תחלה הוו אע"ג דאכתי לא נגזר כמו שאפרש בסמוך מ"מ היה בדעתם לגזור מיד וצריכא לאשמעינן משקין ואוכלין כדאמר בסמוך דהך דמשקין לא שכיח ואי תנא משקין ה"א דוקא משקין דחמירי אבל אוכל לא פסיל כלל: **והבא** ראשו ורובו במים שאובין. וא"ת תיפוק ליה שהוא טבול יום וי"ל דנפקא מינה דאפילו העריב שמשו פוסל עד שיחזור ויטבול: **וטהור** שנפלו על ראשו כו'. וא"ת מ"ש דבטהור לא גזרו כ"א בנפל ולא גזרו נמי בביאה כמו בטבול יום ונראה לר"י דבטהור לא רצו לגזור יותר אלא דוקא בנפילה כמו שרגילים להפיל עליהם מים שאובים אחר שטבלו במים סרוחים כדאמר בסמוך והיו נותנים עליהם ג' לוגים מים שאובים [וע"ע תוס' גיטין טו. ד"ה הבא]:
רבי

רבינו חננאל

ושמש ת"ח הרבה ומת בחצי ימיו ושאל אליהו את אשתו בימי (נדותיך) [לבונך] מהו אצלך. פירוש בד' ימי נקיים [והיא] (ואף) אמרה לו אכל עמי ושתה עמי וישן עמי בקירוב בשר ולא עלה על דעתו דבר אחר אמר לה ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שנא' ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב. במערבא אמרי כך אמרה לו מטה חדא הוה וסינר מפסיק ביניהם: **פשטנא** ממתניתין דתני אין פולין לאור הנר ואין קורין לאור הנר אלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניא בן חזקיה בן גרון ש"מ אלו תנן שכבר הזכרנום ולא מה דבעו למימר לקמן: ת"ר מי כתב מגילת **תענית** אמרו חנניה בן חזקיה בן גרון וסייעתו שהיו מחבבין להזכיר ימי צרות בשמחה. **ארשב"ג** אף אנו כו' שאלמלא הוא נגנז ספר יחזקאל שדבריו סותרין דברי תורה. **פירוש** יש בספר יחזקאל דברים שמראין כאילו סותרי ד"ת כגון קרבנות המועדים והנוכות וכיוצא בהן ובא חנניא בן חזקיה ודרשן כגון (הכתוב כת"י א)) תתבודד שספר יחזקאל והתורה שוין: **פיס' שמונה עשר דברים גזרו בו ביום** ואלו הן דתנן פוסלין את התרומה האוכל אוכל ראשון והאוכל אוכל שני כו'. פי' אוכל ראשון הוא שנגע בו השרץ ואוכל שני הנוגע במשקין במה שנגע בו השרץ אבל אוכל לא שאין אוכל מטמא אוכל ושניהם אליבא דר' יהושע האוכל אותם שני הוא ופוסל את התרומה דתנן בטהרות פרק ב' ר' יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ואוכל שני שני והשותה משקין טמאים שאלו כולן פוסלין גופו של אדם כדתנן במעילה פרק ד' כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה כבחצי פרס פירוש אוכלין טמאים. וכל המשקים פירוש הטמאין מצטרפין לפסול את הגויה ברביעית. [**והבא** ראשו ורובו במים שאובין] וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין פוסלו בתרומה פי' לולי שאמר כי בטהור טימאוהו לא עמדה בטמא שלא טיהרוהו. **גזרו על הספר** מפני שהיו מצניעין אוכלין של תרומה גבי הספרים והיו העכברים באין על האוכלין ומפסידין הספרים. **ידים** מפני שהן עסקניות חיישינן דילמא נגעו בטומאה הלכך גזרו בהו טומאה ומתחלה גזרו על הידים הנוגעות בספר להיות פוסלין התרומה כדי שלא יהו מצוין ליגע ס"ת אלא במפה. וגזרו נמי על האוכלין שנטמאו מחמת ידים שיפסלו התרומה גזירה משום משקין שנטמאו מחמת שרץ. **ועל הכלים** שנטמאו במשקין הבאים מחמת שרץ גזירה משום זב. **טבול יום** אסיק' סמי מכאן טבול יום. **ואסיק'** שלמה תיקן טומאה לידים לקדשים והלל ושמאי גזרו לתרומה נמי ולא קבילו מינייהו אתו תלמידיהן גזרו וקבילו מנהון.

חשק שלמה על רבינו חננאל א) אולי צ"ל הכתוב מיחזקאל מ"ד:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [לעיל יב], ב) לקמן קנב. ברכות יח:, ג) חגיגה יג. מנחות מה., ד) זבין פ"ה מ"ב, ה) [גיטין טו.], ו) פסחים יט:, ז) סוף מצורע [וכ"ה לקמן סד:], ח) יא., ט) יד:, י) עיין גיטין דף ס:, כ) תענית יז:, ל) יחזקאל מד לא, מ) שם מה כ, נ) [ערך גוה], ס) תו"כ שמיני פ"ז ה"ד (וצ"ל בספרא) וכן בטהרות פ"א מ"ג (גליונות קה"י), ע) ידים פרק ג מ"ה, פ) יד:, צ) מחזור ויטרי סי' תצט, ספר הפרדס סוף סי' ער"ב, האורה ח"ב הלכות נדה, ק) ועי"ש בסנהדרין יט: מחלוקת שאול ודוד, ר) תנחומא ורבה (וכ"ה ברש"י) ריש משפטים, ש) פסחים יד:, ת) יד. ד"ה ושקיל, ובע"ב ד"ה אלא (הא').

תוספות ישנים

א) ואי תני משקי' ואוכל שני ה"א דמיירי במשקי' שני' אבל אוכל ראשון ה"א דמטמא ואע"ג דהמשקין לעולם תחלה הוי אכתי לא נגזר ועוד אוכל ראשון דהוי ראשון לאוריית' ה"א דאסור ממשקין שהם תחלה רק מדרבנן:

תורה אור השלם

א) וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ: [ויקרא יח, יט]

ב) אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל: [איוב יד, כב]

גליון הש"ס

[מכת"י גמרא ולא היה אדם מחזירה דבר. [ע' חג]יגה דף [ה ע]"א בתוס' ד"ה מבעט וכו']:

ליקוטי רש"י

בימי נידותך וכו'. ומה ששאל על הנידות תחילה ואח"כ בימי ליבונך וכו' לפי שהיה רוצה שתתוודה [פת"ע לחיד"א בשם רש"י בספר הפרדס]. **סינר.** כעין מכנסיים קטנים וחוגרת אותו לצניעות [לקמן צב: וכעי"ז יבמות כד:]. **דוגמת** מכנסים קטנים [ב"ק פב.]. **אין פולין.** מבער כנים מבגדיו דמתרגמינן בערתי פליתי (דברים כו). **ואין קורין לאור הנר.** בספר שמא יטה הנר להביא השמן לפי הפתילה שידלק יפה ונמצא מבעיר בשבת [לעיל יא.]. **מגילת תענית.** ימים טובים שקבעו חכמים על ידי נסים שאירעו בהם ואסרום בתענית ויש מהן אף בהספד וכתבום במגילה אחת אלין יומיא דלא להתענאה בהו כו' [ר"ה יח:]. **איזמל.** תער דק וקטן מאד [חולין ל:]. **קשה רימה.** עקיצת הרימה [ברכות יח:]. **נגנז ספר יחזקאל.** שיש בסופו דברים בקרבנות שסותרין דברי תורה [חגיגה יג.]. **דבריו סותרין דברי תורה.** דקרי לפר דר"ח חטאת וכן אותן לעיל [מנחות מה.]. **ג' מאות.** לאו דוקא וכן כל שלש מאות שבש"ס. [רשב"ם פסחים קיט.]. **גרבי שמן.** לנרות להדליק בלילה ולדרשו [מנחות שם]. **אלו פוסלין את התרומה.** כל שהוא טהור מן התורה וחכמים הזקיקוהו לבא במים וליטהר כגון הבא ראשו ורובו במים שאובין והאוכל חצי פרס אוכלין טמאין והידים שהצריכום טבילה כולם בתורת שנים הטעינום [סוטה ל.]. **והבא ראשו ורובו.** כשהוא טהור במים שאובים בתוך הכלי טמא לתרומה עד שיטבול ומגזירת שמונה עשר דבר היא ובפ"ק דמסכת שבת (לקמן יד.) מפרש מ"ט גזור עליה לפי שהיה להם מערות סרוחים לטבילה ולאחר טבילה היו רוחצין בשאובין והתחילו לומר לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין וגזרו עליהן ושוב גזרו על טהור שנפלו עליו שלשה לוגין מים שאובין דאי לא הא לא קיימא הא [גיטין טו.]. **הספר.** משום תקנת ספרים שהיו מניחין את הספרים עם התרומה ועכברים אוכלים אותם. **והידים.** אפילו סתמן אם נגע בתרומה בלא נטילת ידים. **והטבול יום.** והתם פריך הא דאורייתא היא ומשני סמי מכאן טבול יום [פסחים יט:]. **והכלים שנטמאו במשקין.** אף על פי שאין אדם וכלים מקבלין טומאה מן התורה אלא

הגהות וציונים

א] כ"ה באדר"נ פ"ב ובע"י כאן: ב] בברייתא (אליהו רבה פט"ז) הגירסא ברוך המקום שאין לפניו משוא פנים שכך כתוב בתורה וכו', ובשיטה המיוחסת להר"ן ושו"ת בנימין זאב (סי' קיב) הגירסא שלא נשא פנים בתורה (ועיין בספר תורתן של ראשונים שבת אות ד ביאור הגירסאות): ג] צ"ל ונמנו (כ"ה ברש"י ובמאירי ועיין שנויי נוסחאות במשניות): ד] עיין שו"ת חת"ס ח"ה חו"מ סוף סימן עט שדייק מלשון "העלו לו" שמשל צבור היתה, ועיין חגיגה יג ע"א ששם ג"כ כך הגירסא, אבל במנחות מה ע"א הגירסא העלה ג' מאות וכו': ה] [פי' מאכל כמו ויתן אוכל בערים בפרשת מקץ ועי' תוי"ט פרק ב' דסוכה מ"ה] (גליון): ו] בצל"ח מבאר למה הזכירו אוכל שני הא בזה אין חולקין עיי"ש: ז] שייך לע"א: ח] ויקרא טו, יט (וכ"ה בתוס' יבמות מז ע"ב ד"ה במקום ובכתובות סא ע"א סוד"ה מחלפא) אולם לקמן סד ע"ב ובתו"כ הובא דרש זה מפסוק והדוה בנדתה (ויקרא טו, לג) וכ"ה בתוס' יומא עח ע"א ד"ה מכאן: ט] לאפוקי גירסת ר"ח שגורס להיפך ועיין ריטב"א: י] ס"א אינו והכל פירוש אחד (גליון) כ"ה במהר"ם ועיי"ש שמיישב גם גירסא דידן אבל הרש"ש כתב דצ"ל ל"א אין אנו מפסיקין (וכ"כ במלא הרועים) וכ"ה בכת"י: כ] יש להוסיף גרבי שמן: ל] בתנא דבי אליהו רבה (פט"ו) דלפנינו איתא ונגע בו ולפי"ז אינו נדחה הראיה: מ] נוסף ע"פ המהרש"ל. וס"א רש"י גרים ואלו וכו' דאמרן וכן ר"ת מביא ראיה (חכ"מ): נ] הציון א) השייך לתוס' ישנים שייך בתוס' סוד"ה והשותה (ב"ש):

תלמוד בבלי <עוז והדר> - ג שבת תלמוד בבלי עמוד מס 38 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לא מטמו אמר רבה בר בר חנה ר' יהושע היא דתנן [א]ר' אליעזר אומר האוכל אוכל ראשון ראשון ואוכל אוכל שני שני אוכל שלישי שלישי ר' יהושע אומר [א]האוכל אוכל ראשון ואוכל שני שני שלישי שני לקודש ואין שני לתרומה בחולין שנעשו על טהרת תרומה [ב]אוכל אוכל ראשון ואוכל אוכל שני מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה [ג]זימנין דאכיל אוכלין טמאין ושקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו שותה משקין טמאין מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה זימנין דשתה משקין טמאין ושקיל אוכלין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו היינו הך מהו דתימא [א] הא שכיחי והא לא שכיחי קמ"ל [ג]והבא ראשו ורובו במים שאובין מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה א"ר ביבי[א] אמר רב אסי שבתחלה היו טובלין במי מערות מכונסין וסרוחין והיו נותנין עליהן [ב]מים שאובין התחילו ועשאום קבע גזרו עליהם טומאה מאי קבע אמר אביי שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו ואלו מטהרין אמר ליה רבא מאי נפקא מינה הא קא טבלי בהנך אלא אמר רבא שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין [ג]וטהור שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובין מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה דאי לא הא לא קיימא הא [ד]וספר מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה אמר רב משרשיא שבתחלה היו מצניעין את אוכלין דתרומה אצל ס"ת ואמרו האי קדש והאי קדש כיון דקחזו דקאתו לידי פסידא גזרו ביה רבנן טומאה [ה]והידים מפני שהידים עסקניות הן תנא [ו]אף ידים הבאות מחמת ספר פוסלות את התרומה משום דר' פרנך [ד]דא"ר פרנך א"ר יוחנן [ז]האוחז ס"ת ערום נקבר ערום ס"ד אלא א"ר זירא ערום בלא מצות ס"ד אלא אימא ערום בלא אותה מצוה הי גזור ברישא אילימא הא גזור ברישא כיון

רש"י

לא מטמו. את התרומה להיות שניה והיא תחזור ותפסול אחרים: האוכל אוכל ראשון. נעשה גופו ראשון ומטמא את התרומה להיות שנייה והיא תחזור ותפסול שלישי: שני. פוסל ואינו מטמא: שלישי. אינו פוסל תרומה במגעו אבל הקדשים פוסל ובפ"ב דשחיטת חולין מפרש טעמא דתרוייהו: ר' יהושע אומר האוכל אוכל ראשון הוי שני וכן האוכל אוכל שני הוי שני. והתם מפרש טעמא מלינו שהשני עושה שני ע"י משקין דמשקין אפי' הן שניים נעשין תחלה ועושין מגען שני ואף כאן התמירו בשני לעשות האוכלו כיוצא בו: שלישי שני לקדש. האוכל אוכל שלישי עושה גופו שני לקדש והתם מפרש טעמא דהאי אוכל שלישי חולין שנעשו על טהרת תרומה הוא וטהרתן טומאה היא אצל הקדש הלכך שמירה דידה לאו שמירה היא לענין קודש וחיישינן באוכל שלישי דידיה דילמא ראשון הוא והאוכלו שני: בחולין שנעשו על טהרת תרומה. כלומר באיזו חולין אתה מונה אוכל שלישי בחולין שנעשו על טהרת תרומה דאילו חולין גרידא לא משכחת בהו שלישי: מאי טעמא גזור. באדם האוכל שיהא טמא: ופסיל להו. והתורה הזהירה על התרומה לשמרה בטהרה דכתיב (במדבר יח) את משמרת תרומתי[א] לפיכך גזרו באוכל אוכלין טמאין שלא יהא רגיל אצל תרומה: הא שכיחא. שאדם שותה עם אכילתו: והא לא שכיחא. שיהא אוכל עם שתייתו: ה"ג היו טובלין במי מערה סרוחים מכונסין. שיש בה מ' סאה מי גשמים שהם כשרים לכל טמא חוץ מזב לבדו דכתיב ביה מים חיים[ב]: והיו נותנין עליהן. על גופן מים שאובין להעביר סרחון המקוה: התחילו. הטובלין ועשו השאובין קבע לפיכך גזרו על השאובין טומאה לטמא אדם אחר טבילתו אבל אין מטמא[ג] שום אוכל ומשקה אלא אם כן נטמאו בשרץ: לא אלו. דמקוה לבדה מטהרין אלא אלו ואלו מטהרין דמתוך שהורגלו הכל בכך לא היו יודעין שלהעביר הזוהמא היו השאובין באין אלא לטהר: מאי נפקא לן מינה. כיון שכולן טובלין תחלה במקוה מאי איכפת לרבנן אם עשאוה הטובלין קבע אחר טבילה: אלא אלו מטהרין. וחיישינן דילמא אתי לבטולי תורת מקוה וטובלין בשאובין והתורה אמרה אך מעין ובור מקוה מים וגו' (ויקרא יא)[ד]: מ"ט. הא לאו לאחר טבילה הוא: אי לאו. דגזור אף על הטהור לא קיימא גזירה הבא אחר טבילה דאמרי מ"ש האי מהאי: לידי פסידא. עכברים מצויין אצל אוכלין ומפסידים את הספר אבל בחולין לא הוצרכו לגזור דבלאו הכי נמי לא היו נותנין חול אצל קדש: עסקניות הן. ונוגעין בבשרו ובמקום טנופת וגנאי לתרומה בכך ונמאס לאוכלין כשנוגע בה בידים מסואבות ורבותינו[ה] מפרשים חיישינן שמא נגעו [ידיו[ו]] בטומאה [ונטמא[ז]] וקשיא לי אם כן ניחוש שמא נגע בכל הטומאה ונמצא ראשון ויטמאנה ועוד מאי שנא ידים לחודייהו בכל גופו נגזור לפסול תרומה שמא נגעו ידיו בטומאה ונטמא כל גופו ועוד לא תסגי להו בנטילה אלא בטבילה: ספר תורה ערום. אלא על ידי מטפחת: אילימא הא. דסתם ידים גזור ברישא: [ח] הא תו למה לי. הך מי נפקא מכלל סתם ידים[ט]: אלא הא גזור ברישא. דסתם ידים לא גזרו (סמוך[י]) לנטילתן מגע לתרומה: ובא

תוספות

רבי יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ושני שני. בפ"ב דחולין (דף לג. ושם) מפרש טעמא משום דמלינו שני עושה שני על ידי משקין וא"ת מאי צריך התם להאי טעמא נימא דלהכי שני עושה שני כדמפרש בסמוך בגמרא משום דזימנין דאכל אוכלין טמאין ושדי משקין דתרומה כו' וי"ל משום גזירה דתרומה אין לנו לעשות אוכל שני שני אם לא שמלינו כזה משום דדמי לחוכא ואיטלולא: זמנין דאכיל אוכלין טמאין כו'. אומר ר"ת דפסול גוייה הנזכרת בכל מקום דאמרי' (בעירובין פ"ח דף פג: ושם) ואלי חליה לפסול את הגויה דהיינו שיעור שני ביצים ולמ"ד[א] ביצה ומחצה לאו היינו גזירה דהכא דמהך טעמא דהכא אפילו כביצה פסול אלא פסול גויה גזירה קדמונית היתה וגזרו שלא יהיו באים לטעות ולומר כמו שמותר לאכול תרומה אחר אוכלים טמאין אע"פ שנוגע התרומה באוכלין טמאין שבמעיו כך מותר להגיע תרומה לאוכלין טמאין מבחוץ ולכך גזרו דהאוכל אוכלין טמאים כחצי פרס שיהא גופו נפסל מלאכול בתרומה אבל ע"י מגע[ב] לא גזרו ודוקא כחצי פרס אבל כביצה ליכא למטעי שנשאר בין השינים ונחסר קודם שיגיע למעיו וכיון דאפקי מכביצה אוקמי אחצי פרס[ג] אבל גזירה דהכא גזרו שיפסול אף למגע ואף בכביצה משום טעמא דמפרש ב) תדע דגזירה קדמונית היתה דיומא בפ' בתרא (דף פ: ושם) ס"ד למימר דפסול גויה דאורייתא ובי"ח דבר היו כולם בקיאים ואין היו טועים לומר דהיא דאורייתא[ד] דא"כ חסר להו:

ושקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו. ואע"ג דמשקים תחלה הוו כדאמר (פרה פ"ח משנה ז) כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה הכא דקאמר ופסיל להו משום דאכתי קודם י"ח דבר לא גזרו להיות משקין תחלה כמו שאפרש[ה]:

תנא אף הידים הבאות מחמת ספר. והא דלא מייתי מתני' דמסכת ידים (פ"ג מ"ה) כל כתבי הקדש מטמאין את הידים משום דמלינו למימר דה"מ לקדש להכי מייתי ברייתא דקתני בהדיא תרומה וא"ת ומאי אריא ידים הבאות מחמת ספר משום דר' פרנך אפילו מחמת כל פסולי[ו] תרומה נמי כדתנן במסכת ידים (פ"ג משנה ב) כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות [ז]וי"ל דהיינו דווקא לקדש דומיא דיד דמטמא את חברתה שאינו אלא לקדש כדמוכח בחגיגה (דף כד:) ובפ"ב דחולין (דף לג. ושם) דקאמר מלינו שני עושה שני על ידי משקין הוי מצי נמי למימר דמלינו דע"י ספר שני עושה שני וטמא כשרה שלא קבל רבי אליעזר תשובתו במשקין חזר והשיב לו מכתבי הקדש[ח]:

תנא אף הידים כו'. וא"ת הא דתנן (ידים פ"ג מ"ב) היד מטמאה חבירתה ד"ר יהושע אמרו לו[ט] כו' א"ל מלינו כתבי קודש כו' א"ל אין דנין דברי סופרים מד"ת ולא מד"ס ע"ש והשתא היכי מייתי ראיה מכתבי קודש שהן שני ומטמאות ידים אף לתרומה ליד דלא מטמא חבירתה רק לקודש וי"ל דאינו חושש רק להשיב על סברתם שאמרו דאין שני עושה שני ועוד נראה לפרש דההיא דכתבי קודש היינו דוקא לקודש ולאו היינו גזירה דהכא דידים הבאות מחמת ספר דר' פרנך ומה שמקשה[י] וכי לית להו לרבנן האוכל אוכל שני שני כיון דאין דנין דברי סופרים מד"ת ולא מד"ס נראה היכא דאיכא טעמא אית להו לרבנן שני עושה שני כגזירה[כ] הבאות מחמת ספר משום דר' פרנך והאוכל אוכל שני כדמפרש כאן זימנין דאכיל אוכלין טמאים ושדי משקין דתרומה לפומיה (ת"י):

אף הידים הבאות מחמת ספר. מדקתני אף משמע דעל הספר גזרו תחלה ואח"כ על הידים הבאות מחמת ספר וכיון דסתם ידים לבסוף גזרו כדאמר לקמן א"כ ידים הבאות מחמת ספר בו ביום גזרו דהא בין גזירה דספר לגזירה דסתם ידים גזרו עליהם וא"כ הוה טפי מי"ח דבר ואם נאמר דעל הידים הבאות מחמת ספר לא באותו פרק גזרו אלא מקודם לכן הוה אתי שפיר אך לשון אף לא משמע כן ועוד דלא יתכן שגזרו על הידים ועדיין ספר עצמו לא היה פוסל את התרומה:

האוחז ספר תורה ערום. קצת משמע דלאו דווקא ספר תורה דהא כל כתבי הקדש תנן במסכת ידים[ל] שמטמאין את הידים:

בלא אותה מצוה. אם אוחזו ללמוד בו אין לו שכר של אותו לימוד ואם בשביל לגוללו אינו מקבל שכר על הגלילה: כיון

עין משפט נר מצוה

קה א ב מיי' פ"ח מהל' שאר אבות הטומאות הלכה י:
קו ג מיי' שם פ"ט הלכה ח:
קז ד שם הלכה ה:
קח ה ו מיי' שם ופ"ח הלכה ט:
קט ז מיי' פ"י מהלכ' ס"ת הלכה ו טור וש"ע או"ח סימן קמז סעיף א וטור ש"ע יו"ד סימן רפב סעיף ד:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) סוטה ל. חולין לג: טהרות פ"ב מ"ב, ב) [עי' תוס' חולין לג: ד"ה האוכל], ג) מקוואות פ"ג [מ"ז] גיטין טז., ד) מגילה כ. ע"ש מסכת סופרים פ"ג [הלכה טז], ה) לקמן כה., ו) ויקרא טו יג, ז) הוא מתרגו' והובא ברש"י לקמן סה: ד"ה וסבר, ח) כעין זה קידושין יב., ט) ע"ב ד"ה אלא (הא'), י) [ועי' תוס' מגילה כב: ד"ה למנין וכו'], כ) פ"ג מ"ה, ל) דברי ריב"א באורך בתוס' יומא פ: ד"ה והוצי, מ) פסחים יד. תוס' ד"ה דאיכא.

תוספות ישנים

א) ה"מ למימר דה"א משקין דמאירי מטמו: ב) וריב"א מפרש דפסול גויה היינו גזירה דהכא ולא גזרו אכילה לפי שאין אדם בא לשתות עד שאוכל חצי פרס ומשקין טמאים שצריך רביעית משום דמדאורייתא לא מטמו אחרים אלא ברביעית כפי"ח מ).

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תנא אף הידים וכו' וי"ל היינו דוקא לקדש וכו'. עי' פסחים יט ע"א תוס' ד"ה שאין מטמא ידים: תוס' ד"ה האוחז ס"ת וכו' שממטמאין את הידים. עי' מגילה ז ע"א ברש"י ד"ה אינה מטמאה. ועי' תוס' סוטה יז ע"א ד"ה לא על הלוח נכתבה:

הגהות וציונים

ליקוטי רש"י

כיון דהך גזור ברישא הא תו למה לי אלא הך גזור ברישא והדר גזור בכולהו ידים וטבול יום טבול יום דאורייתא הוא דכתיב א) ובא השמש וטהר סמי מכאן טבול יום והאוכלין שנטמאו במשקין במשקין דמאי אילימא במשקין הבאין מחמת שרץ דאוריי' נינהו דכתיב ב) וכל משקה אשר ישתה אלא במשקין הבאין מחמת ידים וגזירה משום משקין הבאין מחמת שרץ והכלים שנטמאו במשקין כלים דאיטמאו במשקין דמאי אילימא במשקין דזב דאוריי' נינהו דכתיב ג) וכי ירוק הזב בטהור מה שביד טהור טמאתי לך אלא במשקין הבאין מחמת שרץ וגזירה משום משקין דזב וידים תלמידי שמאי והלל גזור שמאי והלל גזור דתניא יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה וגזר טומאה על כלי מתכות שמאי והלל גזרו טומאה על הידים וכ"ת שמאי וסיעתו והלל וסיעתו והאמר רב יהודה אמר שמואל י"ח דבר גזרו ובי"ח נחלקו ואילו הלל ושמאי לא נחלקו אלא בג' מקומות דא"ר הונא בג' מקומות נחלקו ותו לא וכ"ת אתו אינהו גזור לתלות ואתו תלמידייהו וגזרו לשרוף והאמר אילפא א) ידים תחלת גזירתן לשריפה אלא אתו אינהו גזור ולא קבלו מינייהו ואתו תלמידייהו גזרו וקבלו מינייהו ואכתי שלמה גזר דא"ר יהודה אמר שמואל בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצתה בת קול ואמרה ד) בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ה) חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר אתא שלמה

כיון דהך גזור ברישא הא תו למה לי. ואם תאמר והא נפקא מינה לנוגע בספר מיד אחר נטילה ולא הסיח דעתו ואפילו הכי ידיו טמאות משום דרבי פרק ויש לומר דמשום הא לא היו גוזרין דמילתא דלא שכיחא היא שיגע בספר מיד אחר נטילה ומיהו השתא לגזור ידים מחמת ספר ברישא אפילו נוגע סמוך לנטילה גזרו עליה שלא חלקו:

סמי מכאן טבול יום. לא מן המשנה אלא דלא הוי ממנין י"ח דבר:

משקין הבאים מחמת שרץ דאורייתא נינהו. ב) לרבי עקיבא פריך דאית ליה בפרק קמא דפסחים (ד' יד:) משקין לטמא אחרים דאורייתא:

דכתיב וכל משקה אשר ישתה. האי קרא במשקין הבאין מחמת כלי איירי ומשקין הבאין מחמת שרץ אתיא בק"ו מינה ואם תאמר ומאי פריך דאורייתא נינהו נימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ולא ליהוי אלא שני כמשקין הבאין מחמת כלי ואוכלין הנוגעין בהן לא פסלי תרומה וי"ל דאין דבר הנוגע בשרץ שלא יהא ראשון ובפ"ק דפסחים (ג"ז שם) הארכתי יותר:

אלא במשקין הבאין מחמת ידים. וא"ת ומה הוצרכו לגזירה זו דכיון דגזרו לידים פוסלות את התרומה א"כ משקין שנגעו בהן הוי תחלה דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה ט) וי"ל דהאוכלים שנטמאו במשקין היינו גזירה דכל הפוסל את התרומה ועד השתא לא נגזרה והא דקאמר במשקין הבאים מחמת ידים ה"ה מחמת כל פוסלי תרומה והא דקמהדר ר' יהושע לרבי אליעזר (חולין פ"ב דף לג.) מלינו שהשני עושה שני ע"י משקין ואע"ג דאכתי לא נגזרה מ"מ היה דעתן לגזור מיד:

אלא במשקין הבאים מחמת שרץ. אומר ר"י דה"ה דהוה מצי למנקט משקין הבאים מחמת ידים שגם הם מטמאים כלי לפסול תרומה כדאמר בברכות בפרק אלו דברים (דף נב.) ב"ש אומרים נוטלים לידים ואחר כך מוזגים את הכוס שאם מוזגים תחלה יטמאו משקין שאחורי הכוס מחמת ידים ויחזרו ויטמאו את הכוס אלא נקט משקים הבאים מחמת שרץ לאשמעינן דאפילו הנך לא הוי אלא מדרבנן:

שמאי והלל גזור. לא בעי לשנויי דשמאי והלל גזור בידים הבאות מחמת ספר ולא בסתם ידים דגזרו טומאה על הידים סתמא קתני דמשמע כל סתם ידים:

ואילו שמאי והלל לא נחלקו אלא בג' דברים בלבד. ואם תאמר לימא דבג' דברים נחלקו ועמדו במחלוקתם ובשאר י"ח דברים נחלקו ס) ולמחר הושוו כדמשני לקמן ע) כי פריך והא איכא בוצר לגת כו' הא שתיק ליה הלל לשמאי להכי לא מני לה בהדי ג' דברים וי"ל דלא דמי להתם דבהבוצר לגת שתיק ליה הלל לשמאי והודה לו מיד באותו מעמד להכי לא חשיב אבל הכא דכל היום נחלקו ולא הושוו עד למחר לא הוה ליה למימר לא נחלקו ואע"ג דקא משמע שהיו שמאי והלל עצמן ביום שגזרו י"ח דבר דהא כי היכי דקתני (דף יז.) גבי בוצר לגת אותו היום היה הלל כפוף ויושב לפני שמאי כו' פ) ה"נ קתני בתוספתא דשבת גבי י"ח דברים מ"מ צריך לומר דשני מעשים הוו:

ובא השמש וטהר. ומקמי הכא לא ואוקמינן להאי קרא בתרומה ביבמות בפ' הערל (ד' עד:) ואפי' לנגיעה אשכחן קרא התם ו) כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים (א) וגו' ז) והאי נגיעה היא ובעינן הערב שמש אלמא פסיל בנגיעה דאי לא פסיל למאי קרי ליה וטהר השתא מכלל דמעיקרא לא הוי טהור גמור והאי ח) כלי לאו בר אכילה הוא ומיהו טמויי לא מטמינן דהא לאו טמא איקרי: סמי מכאן. הסר מכאן: מחמת שרץ. שנטמאו בשרץ: דאורייתא היא. שהמשקין ראשון והאוכל שני ופוסל תרומה להיות שלישי: דכתיב וכל משקה וגו'. ואע"ג דהאי במשקין הבאין מחמת אויר כלי חרס כתיב דהא כתיב לעיל מיניה כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל כלומר אם יש בתוכו אוכלין או משקין והני שניים נינהו שהכלי היה ראשון והם שניים ואוכל הנוגע בהן אינו פוסל את התרומה (א"ה ב) הא גמרינן משקין הבאין מחמת שרץ מנייהו בק"ו בפ"ק דפסחים (דף יח:) וכיון דמקבלי טומאה מדאורייתא ממילא עבדי לאוכל שני דהכי גמרינן סדר טומאה התם דמשקה מטמא אוכל ואוכל משקה דלא משכחת רביעי בקדש אלא בהכי דהא אין טומאה עושה כיוצא בה לא להיות אוכל מטמא אוכל ולא משקה מטמא משקה ולא אוכל ומשקה מטמאין כלים דאין כלי מיטמא אלא באב הטומאה ח): מחמת ידים. לפני נטילה דגזרו רבנן בידים וכן בשאר כל פוסלי תרומה השנויין לטמא משקין להיות תחלה ט): גזירה משום משקין הבאים מחמת שרץ. דאשכחן בהן שהן ראשונים דאורייתא והא דגזור בכל טומאת משקין להיות תחלה ולא גזור נמי באוכלין גזירה משום אוכל הבא מחמת שרץ היינו טעמא דאחמיר רבנן במשקין משום דעלולין לקבל טומאה י) שאינן צריכין תיקון הכשר להביאן לידי טומאה אבל אוכלין צריכין תיקון נתינת מים להכשירן לקבלת טומאה. כל הכשר שבש"ס לשון תיקון: משקה הזב. היוצא ממנו רוקו וזובו ומימי רגליו: וכי ירוק הזב וגו'. וכבס בגדיו אלמא אב הטומאה הוא לטמא אדם ובגדים דהיינו כלים כ) ושאר משקין היוצאין ממנו גמרינן מרוק ל) מה רוק מתאסף תחלה ואח"כ יוצא אף כל מתעגל ויוצא כגון מימי רגליו: מה שביד טהור טמאתי לך. אינו צריך כאן דטומאת משא ילפינן מיניה לרוק במסכת נדה (פ"ז דף נה:): אלא בבאין מחמת שרץ. דלאו אב הטומאה הן והכלי אינו מקבל טומאה אלא מאב הטומאה כדתניא בפסחים (דף כ.) יכול יהו כל הכלים מיטמאים מאויר כלי חרס ת"ל מכל האוכל וגו' אוכל ומשקה מיטמא מאויר כלי חרס כו' אלמא לא אתי כלי טמא ומטמא ליה וכ"ש אוכל ומשקה וגזור רבנן דליטמא לענין תרומה משום משקה זב וזבה שהן אב הטומאה: על ארץ העמים. משום ספק קברות שלהן דנכרי מטמא במגע ובמשא ואהל לרבנן מ) ולרבי שמעון נמי דאמר אין מטמאין באהל מטמאין הן במגע ובמשא ורקב: ועל כלי זכוכית. דלא כתיב באורייתא טומאה: תיקן כתובה. שיהא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובה לפי שהיה מייחד לה כתובתה וכשהיה כועס עליה אומר לה טלי כתובתיך וצאי. בכתובות בסוף האשה שנפלו (דף פב:): וגזר טומאה על כלי מתכות. לקמן נ) מפרש: שמאי וסיעתו כו'. והם עצמן היו עם תלמידיהם במחלוקת של י"ח דבר: ובי"ח דבר נחלקו. כלומר אותם י"ח שגזרו במחלוקת היו אלא שנמנו ונמצאו ב"ש רבים: שלשה מקומות. לקמן מפרש: לתלות. תרומה על מגען לא אוכלין ולא שורפין: לשריפה. שיהיו שורפין תרומה עליהן: שלמה גזר. דכתיב (קהלת יב) ואזן וחקר שעשה אזנים לתורה ס) כלומר סייג והרחקה ככפיפה זו שנוטלין אותה באזנים ואין נוגעין בה: עירובין. אזנים להוצאת שבת שאסור ע) להוציא מרשותו לרשות חבירו ואע"פ ששניהם רה"י:

עין משפט נר מצוה

קי א מיי' פ"ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א:

קיא ב מיי' פ"ח שם הלכה ח:

קיב ג מיי' פ"ז שם הלכה ג:

קיג ד מיי' פ"ב שם הלכה ט:

תוספות ישנים

א) ה"מ לשנויי דקודם גזרו אתלויה אע"פ שאין אנו יודעין מתי דהא על ו' ספיקות שורפין תרומה ע"כ קודם לכן גזרו אתלויה אע"פ שלא מצינו אלא דעדיפא מיניה פריך:

ב) וה"ה דה"מ למיפרך א"כ טמויי נמי ליטמאו לר"ע דאית ליה שני עושה שלישי בחולין:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ובא השמש וכו' אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא וטמא עד הערב וטהר וגו' והאי נגיעה:

תורה אור השלם

א) וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחַר יֹאכַל מִן הַקֳּדָשִׁים כִּי לַחְמוֹ הוּא: [ויקרא כב, ז]

ב) מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא: [ויקרא יא, לד]

ג) וְכִי יָרֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: [ויקרא טו, ח]

ד) בְּנִי אִם חָכַם לִבֶּךָ יִשְׂמַח לִבִּי גַם אָנִי: [משלי כג, טו]

ה) חֲכַם בְּנִי וְשַׂמַּח לִבִּי וְאָשִׁיבָה חֹרְפִי דָבָר: [משלי כז, יא]

הגהות וציונים

א] במהר"ם הגיה דהאי עיי"ש ובמהרש"ל: ב] מחקו ע"פ המהרש"ל, והבאה"מ כתב שהוא ר"ת "אפילו הכי" וכ"ה בכת"י: ג] בכת"י שאסר: ד] עיין מהרש"א דצ"ל לפני שמאי והיה קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל וכו' קתני בתוספתא וכו', כלומר שבתוספתא (פ"א ה"ח) קתני נמי שהיה קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל, וכ"ה להדיא בתוס' הרא"ש עיי"ש: ט] כתב הרש"ש דהתו"י מקומן על הא דפריך הש"ס לקמן טו ריש ע"ב והאמר אילפא וכו' וצ"ל בסוף דבריהם דעדיפא מיניה משני: ו] ועיי"ש טעמו, ועיין פני יהושע מה שהעיר על המהרש"א:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [נדה נה:], ב) [לקמן טו: ועי' כתובות פב:], ג) [לקמן דף טו.], ד) [שם], ה) עירובין כא: ע"ש, ו) [שם עה.], ז) ויקרא יא לב, ח) ב"ק ב:, ט) פסחים יד: פרה פרק ח מ"ג, י) עיין פסחים יח: כלים פ"א משנה ג, כ) נדה דף נג., ל) [שם נה:], מ) [יבמות סא.], ס) [לקמן טו.], ע) עירובין כא:, פ) טו ע"א.

גליון הש"ס

גמ' דאמר רב הונא בג' מקומות נחלקו וכו'. עיין חגיגה דף טז ע"א תוס' ד"ה יוסי בן יועזר וכו'. [illegible] ונטילת ידים: תוס' ד"ה ואילו וכו' ובשאר י"ח דברים נחלקו ולמחר הושוו וכו'. [illegible] כה"ג חולין דף נה ע"ב לא נחלקו לא עמד ר"מ במחלוקת:

ליקוטי רש"י

אלא במשקין הבאין מחמת ידים. שגזרו חכמים טומאות שניות על ידים סתם וגזרו עליהן שיטמאו משקין להיות תחלה והסיח לדרבנן הוא [פסחים יז:]. [illegible] גזירה משום משקין הבאין מחמת שרץ. [illegible] אלא במשקין הבאין מחמת שרץ. [illegible] [נדה נה:]. [illegible] דטומאה דרבנן היא מדאורייתא אין אוכל ומשקה מטמא כלי שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה וגזרו חכמים שיהו משקין מטמאין כלי לפי שיש משקה שהוא אב הטומאה ומטמא כלי מן התורה

כגון רוקו של זב ומימי רגליו הלכך הואיל וטומאה זו מדברי סופרים אחוריו טמאין ושאר תשמישין שבו טהורים לעבדו רבנן היכר להודיע שטומאה זו מדבריהם ולא ישרפו עליה תרומה וקדשים כך היא מפורשת במסכת נדה פרק קמא [חגיגה כב:]. שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה. כל נכסי אחראין. ולא ייחד לה כתובה במטלטלין [כתובות פב:]. בשעה שתיקן שלמה עירובין. עירובי חצירות וגזר שלא להוציא מרשות היחיד לרשות חבירו לעשות סייג והרחקה לאיסור תורה שלא יבוא להוציא מרשות הרבים לרשות היחיד והיינו דכתיב ואזן וחקר תיקן משלים שעשה אזנים לתורה כאזני כלי שאוחזין אותו בם. שתיקן עירובין וידים וגזר על השניות לעריות כדמפרש ביבמות (כא.) ועל ידי כך אוחזין ישראל במצות שנתרחקו מן העבירה כלכך שנוח לאחוז בכלי שיש לו בית יד מאחזין לו. ונטילת ידים. לעשות סייג לטהרות [עירובין כא:]. חכם בני. התחכם בני. ושמח לבי. והוא לבי שמח בך [משלי כז, יא]. [מכאן שייך לדף טו.]

משהגדילו המדות אמרו חמשת רבעים. לוגין ציפוריים שהן שבעה ועוד מדבריים שזה הוא שיעור העומר שהיתה עיסת מדבר שנאמר גבי חלה (במדבר טו) ראשית עריסותיכם כדי עריסותיכם דהיינו עיסת מדבר שהוא עומר [illegible] [פסחים מח:]. שחייב אדם לומר בלשון רבו. [illegible] [בכורות ה.]. [illegible] [ברכות מז.].

א שלמה גזר לקדשים ואתו אינהו וגזור אף לתרומה גופא אמר רב יהודה אמר שמואל י"ח גזרו ובי"ח נחלקו והתניא הושוו בו ביום נחלקו ולמחר הושוו גופא אמר רב הונא בג' מקומות נחלקו שמאי והלל שמאי אומר מקב חלה והלל אומר מקביים וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא ב קב ומחצה חייב בחלה משהגדילו המדות אמרו חמשת רבעים קמח חייבין בחלה ר' יוסי אומר ה' פטורין ה' ועוד חייבין ואידך הלל אומר מלא הין מים שאובים פוסלים את המקוה שחייב אדם לומר בלשון רבו שמאי אומר תשעה קבין וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה עד שבאו ב' גרדיים משער האשפה שבירושלים והעידו משום שמעיה ואבטליון ג שלשה לוגין מים שאובין פוסלים את המקוה וקיימו חכמים את דבריהם ואידך ד שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן והלל אומר מפקידה לפקידה ואפילו לימים הרבה וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא ד מעת לעת ממעט ע"י מפקידה לפקידה ומפקידה לפקידה ממעט על יד מעת לעת ותו ליכא והאיכא ה הלל אומר לסמוך ושמאי אומר שלא לסמוך כי קאמר רב הונא היכא דליכא פלוגתא דרבוותא בהדייהו והאיכא ו הבוצר לגת שמאי אומר הוכשר והלל אומר לא הוכשר בר מיניה דההיא דהתם קא שתיק ליה הלל לשמאי: יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומא' על ארץ העמים ועל כלי זכוכית: והא רבנן דשמנים שנה גזור ז דאמר רב כהנא כשחלה ר' ישמעאל בר' יוסי שלחו לו ר' אמור לנו ב' וג' דברים שאמרת (א) (לנו) משום אביך שלח להם כך אמר אבא ק"פ שנה עד שלא חרב הבית פשטה מלכות הרשעה על ישראל פ' שנה עד שלא חרב הבית גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית מ' שנה עד שלא חרב הבית גלתה לה סנהדרין וישבה לה בחנויות למאי הילכתא א"ר יצחק בר אבדימי לומר שלא דנו דיני קנסות ס"ד אלא אימא שלא דנו דיני נפשות וכי תימא בפ' שנה נמי אינהו הוו והתניא הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן (לפני) הבית מאה שנה ואילו יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן הוו קדמי טובא

אלא

רש"י

ולמחר הושוו. שחזרו בהן ב"ה: קב ומחצה. ירושלמי' שהן ז' לוגין ובילה וחומש בילה למדה מדברית והוא עומר לגלגולת עשירית האיפה שחייב בחלה כדכתיב עריסותיכם כדי עיסת מדבר והוסיפו שתות בירושלים נמצא שש מדבריות נכנסות בחמש ירושלמיות ולוג הנשאר ובילה וחומש בילה עולין ללוג ירושלמי שהלוג מדברי ששה ביצים נכנסין בחמשה ביצים גדולים נמצא הלוג חסר בילה גדולה תן בילה וחומש בילה תחת בילה גדולה שהחומש הוא שתות מלבר [נוסף] על הבילה נמצאו ששה בילים גדולים שהן לוג גדול הרי הן ששה לוגים ירושלמי' דהן קב ומחצה: משהגדילו המדות. היא מדת לפורי שעודפ' שתות על ירושלמית נמצאו הו' לוגין ה' ה': ה' רבעים. לוגין שהן רביעית הקב: חמשה ועוד חייבין. דסבר רבי יוסי מדה מדברית היו בילים גדולים משלנו והכי נמי א"ר יוסי בעירובין בפרק כילד משתתפין (דף פג:) כמה שיעור חלי פרס שני בילים שוחקות והתם מפרש האי ועוד אחד מכ' בבילה לכל בילה: הין. י"ב לוג: פוסלין. אם נפלו לתוכן קודם שנכנס אבל אם נכנס שוב אינו נפסל ואפילו המשיך לתוכן אחרי כן אלף סאה: שחייב אדם כו'. כלומר הין אינו לשון משנה אלא לשון תורה אלא כך שמעה מפי שמעיה ואבטליון ורבותי מפרשין [בלשון] משה רבינו ולבי מגמגם שהרי בכמה מקומות לא הקפיד על כך: שני גרדיים משער האשפות. במסכת עדיות מפ' למה הוזכר שם אומנותם ושם מקומם לומר שלא ימנע אדם עצמו מבית המדרש שאין לך אומנות פחותה מגרדי שאין מעמידין ממנו לא כהן גדול ולא מלך כדאמרינן בקדושין (דף פב.) ואין שער בירושלים פחות משער האשפות והכריעו בעדותן כל חכמי ישראל: כל הנשים. הרואות דם: דיין שעתן. לטמא טהרות משעת ראייתן ואילך: מפקידה לפקידה. למפרע בדקה היום ומצאתה טהורה ובדקה לסוף שבוע ומצאתה טמאה חוששין למגעה מבדיקה ראשונה ואילך שמא עם סילוק ידיה ראתה: מעת לעת ממעט על יד מפקידה לפקידה. שני זמנים הוזכרו בה למפרע להלך אחר הקל שבהן אם מפקידה לפקידה יתר על מעת לעת הלך אחר מעת לעת ואם מעת לעת יתר על מפקידה לפקידה הלך אחר הפקידה: ממעט על יד. ממעט אחריו: לסמוך. פלוגתא היא דב"ש וב"ה גבי מביאין נדרים ונדבות וסומכין בי"ט: כי קאמר רב הונא היכא דליכא פלוגתא דרבוותא. שלש מקומות שאמר רב הונא לא נחלקו בהן רבותיהן הראשונים. אבל סמיכה כל האבות ב"ד (ב) והנשיאים מיוסי בן יועזר עד הלל נחלקו בה במסכת חגיגה: הבוצר. ענבים לדורכן בגת דאילו הבוצר לצימוקין משקה היוצא מהם אין מכשירים דלא ניחא ליה: שמאי אומר הוכשרו. ביין הנלף מהן על גביהן ואע"ג דאזיל לאיבוד לארץ שותת מן הסלים גזירה שמא יבצרנו בקופות מזופפות כדמפרש לקמיה (דף יז.): הא שתיק ליה הלל. ולא עמד במחלוקתו כדתניא בפרקין (שם) אותו היום היה הלל כפוף כו': מלכות הרשעה. רומי: פשטה. התחילו לכובשן: הלל ושמעון. רבן שמעון בנו של הלל היה: ורבן גמליאל. הוא רבן גמליאל הזקן: ושמעון. הוא (ג) רבי שמעון הנהרג עם הרוגי מלכות והוא היה אביו של ר"ג דלעריה לרבי יהושע בן חנניה (ברכות פ"ד דף כז:) ושעשה מחלוקת עם ר"א בן הורקנוס (ב"מ פ"ד דף נט:): בפני הבית. בעוד הבית קיים: ק' שנה. אחרונים שלפני החורבן התחיל נשיאותו של הלל ופרנסו אלו ארבע דורות ק' שנה אלמא הלל קודם לחורבן ק' שנה: ואילו יוסי בן יועזר. קדים להלל כמה דורות במסכת אבות:

אתו

תוספות

אלא שלמה גזר לקדשים. תימה דבפ"ק דפסחים (דף יט. ושם) קאמר רבי עקיבא זכינו שאין טומאת ידים במקדש ופריך ולימא שאין טומאת ידים וכלים במקדש ומשני רב יהודה ידים קודם גזירת כלים נשנית א"ל רבה והא תרוייהו בו ביום גזרו דתנן הספר והידים והכלים כו' והשתא מאי קפריך רבה והא ידים לקדש דמיירי התם שלמה גזר וכלים גזרו בי"ח דבר וי"ל דר"ע אי"ת דבר קאי שהיה מחדש וה"ק זכינו שכשעסקו בי"ח דבר בדיני ידים שלא רצו לגזור טומאת ידים במקדש ורב יהודה דשני ידים קודם גזרת כלים נשנית דהיינו בימי שלמה ולהכי לא נקט ר"ע אלא ידים משום דלעולם הוי (ד) זה זכות במקדש אפילו בימי שלמה אפילו הכי חוזר ומקשה לו רבה והא תרווייהו כו' משום דלא משמע ליה לישנא הכי:

שלמה גזר כו'. והשתא לא הוי נריך לשנויי דאינהו גזור ולא קבלו מינייהו אלא אינהו גזור לתלות כו' ואילפא קאמר דידים דגזור שלמה תהלתן לשריפה אלא משמע ליה דקאי אילפא אי"ח דבר [ת"י]:

שמאי אומר מקב לחלה הלל אומר מקביים. בירושלמי מפרש טעמא דשמאי והלל משום דאיפה י"ח קבים ועשירית מלבר היינו ב' קבין ובאותו שיעור נריך להפריש חלה להלל ושמאי סבר דלריך ב' חלות לעומר שהיו עושין ממנו ב' אכילות אחת בבוקר ואחת בערב וכשיעור אכילה אחת חשיב שמאי עיסת מדבר: רבי יוסי אומר ה' פטורין ה' ועוד חייבין. דקסבר ראשית עריסותיכם שכשיפריש חלה שעדיין ישאר כדי עיסת מדבר ואו"ת דאין למחוק בפרק כלל גדול (לקמן דף עו:) ובפ' אלו עוברין (פסחים דף מח:) דמייתי התם חמשת רבעים ועוד חייבין בחלה דאתיא כר' יוסי:

אלא שלא דנו דיני נפשות. תימה דוקמת ועלית אל המקום דדרשינן מיניה (סנהדרין יד: פז.) מלמד שהמקום גורם לא כתיב אלא בזקן ממרא ובזקן ממרא גופיה לא כתיב אלא בהמראתו שצריך שימרה עליהם במקומן אבל לדונו יכול אע"פ שאין ב"ד הגדול בלשכת הגזית ואין נראה לומר דבעינן שיהיו במקומן בשעת עבירה כמו בזקן ממרא דהא בזקן ממרא לא על המראתו לבד מחייב אלא עד שיחזור לעירו ועשה כהוראתו והתם לא כתיב מקום ועוד דלא מלינו בשום מקום שהיו בודקין אם היו ב"ד בלשכת הגזית בשעת עבירה אם לאו:

אתו

מסורת הש"ס עם הוספות

א) עדיות פרק א מ"ב, ב) עדיות פרק א מ"ג, ג) [ברכות מז. ושנ"נ], ד) עדיות פ"א מ"ג נדה ב., ה) חגיגה דף כ., ו) [לקמן יז. ע"ז לו: חולין לו:], ז) לקמן דף ט., ח) במדבר טו כ, ט) עירובין פג:, י) שם ע"א, כ) מקוואות פ"ז מ"ג, ל) [תוספתא פ"א] עיין מהרש"א, מ) פ"א מ"ד ומ"ב, נ) תוס' עירובין פג: ד"ה בעגה ותוס' פסחים מח: ד"ה ממשת, ס) [וע"ע תוס' מז: ד"ה מלמד כו' ותוס' סנהדרין יד: ד"ה מלמד].

רבינו חננאל

אמר רב יהודה בי"ח דבר נחלקו ובי"ח גזרו ואסיק: בי"ח שנחלקו בו ביום למחר הושוו. אמר רב יהודה אמר שמואל בג' מקומות נחלקו שמאי והלל שמאי אומר מקב חלה כו' וכולן מפורשים במשנתנו בתחלת עדיות והיא מסכת בחירתא: ארץ העמים יוסי בן יועזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו על

רב נסים גאון

מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה. שיעור ההין י"ב לוג הקב יש בו ד' לוגין הנה בט' קבין ל"ו לוג ופירושן מבואר במס' עדיות ובתלמוד בפרק ערבי פסחים וקבא מגלן דארבע לוגי הוא דתניא (עדיות פ"א) הלל אומר מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה וכמה הין י"ב לוג שמאי אומר ט' קבין שהן ל"ו לוג אלמא קבא ארבעה לוגי ולוגא מגלן דארבעה רביעתא הוא דתניא (מנחות דף פט) הין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין לוג וחצי לוג ורביעית אלמא לוג ארבעה רביעיתא הוא ובגמרא דשתי מדות אמרו (שם דף פט) והין תריסר לוגי הוי דכתיב יהיה זה בגימטריא י"ב לוגי הואי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וג' דברים שאמרת משום כו' ותיבת לנו נמחק: (ב) רש"י ד"ה כי קאמר וכו' הנשיאים וכו' במסכת חגיגה כ"ב כו' אין דולקין דף עז סוף ע"ב: (ג) ד"ה ושמעון הוא שנקרא רשב"ג הנהרג עם הרוגי: (ד) תוס' ד"ה אלא וכו' הוי זכות זה במקדש:

הגהות וציונים

א] עיין שפת אמת ופני יהושע שביאור ההו"א והמסקנא: ב] צ"ל

עין משפט נר מצוה

קיד א מיי' פ"ח מהלכות שאר אבות טומאות הלכה ח:

קטו ב מיי' פ"ו מהלכות בכורים הלכה טו סמג עשין קמא טוש"ע יו"ד סימן שכד סעיף א ועיין טוש"ע יו"ד סימן שכד סעיף ח:

קטז ג מיי' פ"ד מהלכות מקואות הלכה ג סמג עשין רמח טוש"ע יו"ד סימן רא סעיף טו:

קיז ד מיי' פ"ג מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה ד סמג עשין רמג:

גליון הש"ס

[מכמ"י גמרא דאמר רב כהנא כשחלה ר' ישמעאל בר' יוסי. ע' פסחים קיח ע"ב [גמרא א"ר כהנא כשחלה ר' ישמעאל בר' יוסי]:

ליקוטי רש"י

[ההתחלה בדף יד:]

שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן. אם ראתה דם לא די לנו ... [illegible]

ג] בכת"י וברע"ב עדיות פ"א מ"ב: ד] נמצאו הו' לוגין חמש שהן ה' רביעי הקב שהקב ... פי' הברטנורא [אולם לפי הגה' מהרש"ל לוגין ה' הוא ס"ד כאשר לפנינו וכ"ע ובד"ה ה' ... ה' וכ"ה בדפוס ישן] (גליון): ה] צ"ל השליך (בן ארי' וכ"ה ברע"ב) עיין רש"ש, ... העתיק פירש"י ואפי' המשיך כו' אקודם שנשלם השיעור ומיושב קושיתם לפי"ז: ו] צ"ל ... ז] בכת"י לקמן: ח] לפנינו שם רבא: ט] נדצ"ל הייגו: י] לא נמצא לפנינו (רש"ש) ... וחי' הר"ן בשם ירושלמי (בתוס' הרא"ש איתא ירושלמי חלה) ומלאכת שלמה עדיות פ"א ... ת"י על עדיות: כ] נדצ"ל יכולים (באה"מ): ל] אולם המהרש"א מקיים הגירסא דלפנינו בגמ' עיי"ש בח"א:

אלא הנך טהרות דמבדיקה שחרית ואילך מטמאינן דהיינו מפקידה לפקידה. על יד. על כה מפ... וממעטו כמו פוסל על ידו לידמות (לו.) וכן הלכה [נדה ב.]. ושמאי אומר שלא לסמוך. ביום ... סומך עליהן מערב יום טוב ושוחטן ביום טוב דלא בעינן תכף לסמיכה שחיטה [שם יז.]. שהסמיכה אס... כמו היה סומך והוי ליה משתמש בבעלי חיים ותנן אין רוכבין על גבי בהמה (ביצה לו:) [ביצה יט.]. מ... משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה (ביצה לו:) והאי נמי משתמש בבעלי חיים הוא ... כדאמרינן לקמן [חגיגה טז:]. הבוצר לגת. לדרכן בגת ולעשות מהן יין. שמאי אומר הוכשר. ... המנלף הואיל ולכך הן עומדין ניחא ליה במאי דנפיק מינייהו [ע"ז לט:]. דלאע"ג דלא ניחא ליה במ... לאיבוד אזלי גזרינן לה בילאות שבת (שבת יז.) [משום גזירה] שמא יבצרנו בקופות מזופפות [חולין ...